

døyt

som du ikke skjønner en av

..... NORSK

«Dette forstår jeg ikke en døyt av!» tenker vel de fleste innimellom, men har du tenkt på hva døyten du ikke forstår, er for noe?

En døyt er opprinnelig en liten, nederlandsk koppermynt – *duit* eller *deut*. På 1700-tallet ble det preget store mengder av mynten for det nederlandske ostindiske kompani. Ifølge *Store norske leksikon* var det rundt 1850 så mange som fire milliarder av mynten i omløp. Det er et enormt tall, som om annethvert menneske på jorda i dag skulle hatt en døyt i lomma.

Både i Mandal, Fredrikstad, Bergen, Oslo og Kristiansund kan du rusle i gater som heter Hollendergata eller Hollendergaten. I Flekkefjord har de en hel Hollenderby. Dette er bare ett av flere uttrykk for den historisk viktige kulturkontakten mellom Norge og Nederland.

Amsterdam ligger i landskapet Holland, som opp gjennom historien har vært navn på både republikk, grevskap og provins. Området og byen har vært et svært viktig knutepunkt for handel og internasjonal kontakt. Det er antakelig noe av grunnen til at navnet Holland feilaktig blir brukt som navn på hele Nederland.

Blir døyt vårt nye ikke?

Døyt treffer du helst på i sammenheng med nekting. Kontakt mellom mennesker skaper behov for å økonomisere og å klargjøre, og en slik vekslings setter språklige spor, også i grammatikken. Koplingen mellom små, unnselige ting og nekting er veldig vanlig. Ord som *smule*, *grann*, *plukk*, *fille*, *spor*, *minste* – og *døyt* – bidrar til å understreke nektingen. Når man ikke har forstått en døyt eller det grann eller det plukk en god stund, kan den lille tingen føles som det egentlige negative ordet. Et kjent eksempel fra fransk er hvordan *pas*, som opprinnelig betyr 'skritt', ble koplet sammen med nektingselementet *ne*, og etter hvert tok over selve nektingsfunksjonen. Først var det *je ne sais* 'jeg ikke vet', så ble det *je ne sais pas* 'jeg ikke vet *pas*', og i dag er det vanlig i talemål å si *je sais pas* 'jeg vet ikke', uten *ne*. Denne prosessen er kjent som «Jespersens negasjonssyklus», etter den danske lingvisten Otto Jespersen (1860–1943).

VOC står for *Vereenigde Oostindische Compagnie* 'Det forente øst-indiske kompani'. Opprinnelig var det mange selskap som drev handel med varer som silke, krydder og porselen, men de holdt på å utkonkurrere hverandre og gå konkurs, så regjeringen bestemte at de måtte slå seg sammen til ett selskap. Det nederlandske ostindiakompaniet var enormt mektig, enormt stort og enormt rikt. Da det engelske (senere britiske) ostindiakompaniet ble opprettet, gikk det ikke lang tid før de kom i konflikt med nederlenderne, og flere kriger ble utkjempet.

Kontakten mellom Nederland og Norge kommer til uttrykk i ordforrådet på flere områder, men særlig i handel og skipsfart: *dørk*, *spekulasi*, *sjenever*, *bestefar*. Handelskontakten varte i flere hundre år, og perioden fra omkring 1500 til 1800 kalles hollendertiden. Norsk tømmer lokket nederlenderne, og egne, flatbunnede skip ble utviklet til tømmerfrakt. Det heter seg at store deler av Amsterdam «står på Norge», fordi bygningsmassen hviler på kraftige pæler av gran fra Norge.

Nederlandske fløyteskip (nederlandsk: *fluitschip*, flertall *fluitschepen*) var designet kun som frakteskuter, og ikke som en kombinasjon av krigsskip og frakteskuter. Dermed hadde de mer plass til varer. Kobberstikk av Wenceslaus Hollar, University of Toronto Wenceslaus Hollar Digital Collection.

Toril Opsahl, MultiLing, Institutt for lingvistiske og nordiske studier, UiO